

KİTAP İNCELEMESİ

BOOK REVIEW

Ahmadinejad: The Secret History of Iran's Radical Leader

Kasra Naji, London, New York: I.B Tauris,
2008, 298 sf.

Ece AKSOP*

Son olarak 2,5 milyon Dolara sattığı Peugeot ile gündeme geldi İran lideri Mahmut Ahmedinejad ve onun “özel” hayatı. İşin magazin yönü bir yana, tüm dünyanın siyasi söylemleri ve izlediği politikalarla tanıdığı Ahmedinejad’ın mazisine ışık tutmak açısından oldukça faydalı bir kitap Kasra Naji’nin *Ahmadinejad*’ı.

1956’da Aradan’da, yedi çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğu olarak dünyaya gelen Küçük Mahmut, 1963’te, Şah’ın dini kesimlerle çekişmelerinin çatışmaya dönüştüğü ve ordunun Kum’u basarak Şah karşıtı gösterileri durdurmaya çalıştığı dönemde ilkokula başlamış. Öğretmeni de, yıllar sonra gördüğünde elini öptüğü için uzunca bir süre eleştirildiği Najmeh Galipur!

Aslında, Ahmedinejad’ın politik kariyerinin, 1993’te koyu muhafazakar bir İçişleri Bakanı’nın kendisini Ardabil’e belediye başkanı olarak atmasıyla başladığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte, Ahmedinejad için dönüm noktası, Tahran Belediye Başkanlığı görevi olmuştur. Görevi bıraktıktan sonra, politikaya atılan hemen herkesin başına geldiği gibi, Ahmedinejad da yolsuzlukla suçlanmış; kendinden sonra Tahran Belediye Başkanlığı’nı yürüten Bekir Kalibaf, Ahmedinejad döneminde “sebebi bilinmeyen” 400 milyon Dolarlık harcama tespit etmiştir. Durum, şimdilerde Ahmedinejad’ın yıldızlarının pek barışmadığı Hamaney’e arz edilmiş ve hatta Kalibaf, bu harcamalara dair hazırlanan rapora istinaden sözkonusu meblağın acil durumlar için kullanıldığının teyit edilmesini istemiş; Ahmedinejad bu isteği kaba bir şekilde reddetmiştir. Naji’nin kitabında, Kalibaf’ın, Ahmedinejad’ın Tahran Belediye Başkanı seçildiği gün belediye kasasından 120 bin Dolar harcadığını, harcamanın ise sokaklarda dağıtılan şeker (25 bin Dolar), çeşitli belediye çalışanlarına verilen “cülus bahşişi” benzeri ikramiyeler (25 bin Dolar) ve sokak kutlamalarında kullanılmak üzere kiralanan sandalyeler (12 bin Dolar) gibi kalemlerden oluştuğunu öne sürdüğü de belirtil-

* Doktora öğrencisi, ODTÜ, Bölge Çalışmaları.

mektedir. Kasra Naji, tüm bunlara karşın kimsenin şans tanımadığı bir aday olan Ahmedinejad'ın seçimleri kazanmasını, canlı yayında 6 milyon oyun bir görünüp bir kaybolması ve ordunun seçim gözetmenliği yapması dahil alternatif açıklamalara bağlamaktadır.

Ardabil'den itibaren her fırsatta ve özellikle de camilerde halka hitap eden Ahmedinejad, konuşmalarında bir gün muhakkak ABD ile çatışılacağını, o gün geldiğinde herkesin hazırlıklı olması gerektiğini vurgulamıştır. Bugün bakıldığında, İran'ın nükleer programının muhalif gruplar tarafından ortaya çıkarıldığı 2003'ten bu yana çeşitli vesilelerle yaptırımları, müzakereleri, uzlaşma arayışlarını ve uluslararası kamuoyunun çözüme esas teşkil edecek uzlaşmanın sağlanmasına yönelik baskısını bir yana bırakacak şekilde ABD'nin (veya ABD teşviki/eli/göz yumması ile İsrail'in) İran'a müdahale etme ihtimalinin tüm dünyada halen konuşulduğu bir ortamda, Ahmedinejad'ın bir nevi "kendi kendini gerçekleştirdiği"ni söylemek mümkün gibi durmaktadır.

Ahmedinejad'ın geçmişle olan bağları sadece politik söylemleri eyleme geçirmekle sınırlı değil. 1997'de belediye başkanlığı koltuğunu reformculara kaptırdıktan sonra 2005'te Cumhurbaşkanı oluncaya kadar İlim ve Sanat Üniversitesi'nde "trafik mühendisliği" dersleri veren Ahmedinejad, Tahran belediye başkanlığı yıllarında derslerde öğrettiği U-dönüşü sistemini şehrin tüm trafik ağına uygulamaktan geri kalmamıştır.

Kitaptan ayrıca, Ahmedinejad'ın oldukça neşeli, şakacı ve notu bol bir öğretmen olduğu anlaşılmaktadır. Ahmedinejad'ın bu özelliklerini Cumhurbaşkanlığı döneminde de sürdürdüğü ve sevilen kişi olarak kalmak için elinden geleni yaptığı da kitapta bahsedilen hususlar arasında. Tıpkı bizdeki Ecevit mavisisi, Ecevit şapkası gibi İran'da da Ahmedinejad ceketi var. Cumhurbaşkanı, gittiği her ortamda halkla daha yakın olabilmek adına, iş telefonunu ve e-posta adresini veriyor. Popülizm bununla da sınırlı değil: Sıradan bir halka hitap sırasında konuşma arasına "Buranın adı İranlı olsun mu?" sorusunu sıkıştırıyor; evet yanıtı ile de oracıkta o yerin resmi adını "Parsiyan" olarak değiştiriyor. Tabi bu "ufacık" değişikliğin İran bürokrasisi için ne anlama geldiği de kitapta ucundan dokunulan ama çok da anlatılmadan geçilen bir husus olarak kalıyor.

Politik söylem, trafik düzenlemeleri, sevilen kişi olma isteği derken, “geçmişten gelen izler” denizinde en büyük payın, Ahmadijead’ın Devrim Muhafızları ile olan derin bağlarına ait olduğunu da unutmamak gerekir. Humeyni’nin özenle tasarlanmış her biri farklı güç ve görevlere sahip devrim kurumları arasında belki de en özel yerlerden birine sahip olan Devrim Muhafızları, on yıl süren İran-İrak Savaşı boyunca ülkeyi korumanın yanısıra ülke içi birlik ve düzeni de sağlamış, isminden de anlaşıldığı üzere devrimin muhafızlığını yapmış; Ahmadijead da gençliğinde Muhafızların aktif sempatanlılığını yapmıştır. Kitaba göre, ailesi de Şah karşıtları listesinde yer alan Ahmadijead, devrim sonrasında hemen her üniversitede kurulan Öğrencilerin İslam Topluluğu adlı örgütünü kendi üniversitesinde kurmuş, Devrim Muhafızlarına katılmış ve yine öğrenciler arasında devrimin ideolojik olarak savunulmasını amaçlayan Birliğin Oturması Teşkilatı’nın da başına geçmiştir. Ayrıca, Tahran belediye başkanlığı sırasında, yukarıda bahsedilen trafik düzenlemeleri başta olmak üzere şehrin kalkınıp bayındırlaşması için üretilen çeşitli projelerin çoğu Devrim Muhafızlarına verilmek suretiyle, Muhafızların askeri-endüstriyel bir dev haline gelmelerine bilinçli olarak yardımcı olmuştur.

Devrim Muhafızları ile bu sıkı ilişki Ahmadijead’ın cumhurbaşkanlığı sırasında da sürmüştür; Muhafızlar özelleştirme furyasının kaymağını alarak ulusal ekonomideki rollerini perçinlemişlerdir. İşin ilginç yanı, bir dönem Sovyet yayılcılığı ile eş oranlı tehdit olarak algılanan¹ 1979 Devriminin “çocuklarından” biri olan Ahmadijead’ın yönetimi altında, İran’ın “İslami”likten “askeri”liğe doğru hızla yol almasını sağlamış olmasıdır. Bir başka deyişle, ekonominin iplerini elinde tutan ve devrimin bekasını iç ve dış düşmanlara karşı korumak üzere Humeyni tarafından kurulmuş olan Devrim Muhafızları, belki de kendi varlık sebebi olan ideolojiye rağmen, ülkenin siyasi ve iktisadi yönetiminde ciddi bir söz sahibi haline gelmiştir.²

1 Dönemin genel kanılarına paralel olarak, örneğin Oliver Roy, ABD’nin, İran’daki İslami yönetimi Sovyetler Birliği ile aynı kefeye koyup tehdit olarak algıladığını ve bu algı uyarınca radikallerle karşı olarak olmasa bile en azından radikallerin etkisini azaltmak amacıyla Suudi Arabistan gibi “muhafazakar köktencileri” desteklediğini belirtmektedir. Roy, *Failure of Political Islam* (New York: IB Tauris&Co Ltd., 2007), Fransızca aslından çeviren Carol Volk, s. 130.

2 Bu konuda oldukça orjinal bir değerlendirme için bkz Elliot Hen-Tov ve Nathan Gonzalez, “The Militarization of Post-Khomeini Iran: Praetorianism 2.0,” *The Washington Quarterly*, Cilt 34, Sayı 1, 2011, ss. 45-59.

Devrim sırasında genel olarak Batı'ya olan bağımlılığı simgelediği ve İslam'a da aykırı olduğu gerekçesiyle terk edilen nükleer proje konusunda ise, Humeyni'nin daha İran-İrak Savaşı sırasında, Irak'a karşı üstünlüğün sağlanabilmesi için gerekirse nükleer silah edinilmesini salık verdiği belirtilen kitapta ayrıca, devrimden 30 yıl sonra nükleer projenin Batı'dan bağımsızlığın sembolü haline gelmesinin de dikkat çekici bir tezat olduğu vurgulanıyor. Aslına bakılırsa, Şah dönemindeki projelerin Devrim sonrasında bırakılmasının sebebinin sadece Batı'dan bağımsızlık kazanmak veya dini esas alan yorumlar paralelinde politikalar uygulamak olmadığı; devrim sonrasında Batı'nın İran ile ilişkilerinde gerilimin söz konusu olduğu ve Almanya ve Fransa tarafından başlanılmış ve hatta İran tarafından gerekli ödemeler yapılmış nükleer santrallerin de kaderine terk edildiği, İran'ın bu konuda hakkını aradığı ama istediğini alamadığı; bu sebeple Rusya'ya döndüğü de bilinmektedir.

İşbirliği önermeye hazır ülkeler, Devrim sonrası rejimin nükleer silahlara bakışı, nükleer projenin Batı ile ilişkilerde İran'ın kendi yerini tanımlayabilmesi açısından oynadığı rol değişse de, mevcut durumda İran'ın nükleerleşme yolunda hızla ilerliyor oluşu değişmeden kalan belki tek unsurdur. Son birkaç yılda artan yaptırımlar ve yükselen şahin sesler ışığında ise, sözkonusu yolun sivil amaçlarla sınırlı bir güzegah izlediğini değerlendirirken tereddüt etmeyecek İran dışı bir aktör bulmak da son derece zordur. Nitekim, gerek nükleer silahların konvansiyonel silahlara kıyasla bütçeye çok daha az yük bindirdiği ve kullanılmalari halinde çok daha büyük hasar verdiği;³ gerek İran'ın çevresinde küresel çapta nükleer silah sahibi sekiz ülkeden altısının bulunduğu;⁴ gerekse İran'ın Afganistan, Irak, Türkiye, Kuveyt, Suudi Arabistan ve hatta Basra Körfezi'ne baktığında ABD'yi gördüğü göz önüne alınırsa, İran'ın kararlı liderinin, popülist politikaları ve "davaya adanmışlığı" itibarıyla ülkeyi nükleer silah sahibi olma yolunda ilerlettiğini söylemek mümkündür. Bu durum, kitabın son cümlesinde de, "Ahmedinejad, sadece İran'ı değil tüm dünyayı değiştirecek bir misyon üstlenmiş ve bu misyonu gerçekleştirmek için gereken tüm savaşları vermeye hazır" şeklinde

3 Michael Eisenstadt, *Iranian Military Power: Capabilities and Intentions*, (Washington DC: The Washington Institute for Near East Policy, 1996).

4 Immanuel Wallerstein, 'After Iraq, Iran?', <http://fbc.binghamton.edu/146en.htm>, 01 Ekim 2004. Sözkonusu ülkelerden Çin, İsrail, Rusya ve Pakistan doğrudan İran'a sınır komşudur ; ABD ise Irak ve Afganistan dolayısıyla İran'la sınırdaştır. Nükleer güce sahip diğer iki ülke ise Fransa ve İngiltere'dir.

özetlenerek, önümüzdeki dönemde nükleer konunun daha da tırmana-
cağı öngörüsü ile vurgulanmaktadır.

Yine de, Cumhurbaşkanı'nın bu yolda tek başına yürümediğini, 16 ya-
şında ev ödevi olarak nükleer enerji üretmeyi başaran bir kızın, şu anda
İran Atom Enerji Ajansı'nda özel şoförü ve koruması ile birlikte çalışan
üst düzey bilim adamları ekibi arasında yer aldığını da unutmamak ge-
rekir...

Nükleer enerji üretmek o denli kolay mı bilinmez, ancak
Cumhurbaşkanı'nın, İran'ın nükleer programı hakkındaki söylemlerinin
oldukça sert olduğu ve konuyu artık bir ulusal onur meselesi haline
getirdiği göz önüne alınırsa, bu yoldan geri dönüşün çok zor olduğu
görülecektir. Nitekim, kitapta da belirtildiği üzere, İranlılar, nükleer zen-
ginleştirme programını askıya almanın kabul edilemez olduğunu dü-
şünmekte, müzakerelerin ön koşulu olarak askıya almayı talep eden
ülkelere karşı da "Türkmençay Anlaşması" psikolojisine girmektedir.
İran'ın da 1828'de Rusya ile girdiği savaşta yenilmesi neticesinde imza-
lanan ve bugünkü Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan topraklarını bir
daha geri alamamak üzere vermesine yol açan Anlaşmanın, toplumsal
bellekte bıraktığı izlerin derinliği açısından bizim Sevr sendromumuzla
hayli benzer olduğunu söylemek mümkündür.

İran ile aramızda ortaklık teşkil edebilecek bir diğer husus da ABD'nin
Irak'ta yaptığı baskınlardır. Süleymaniye'de "çuval olayı" olarak bilinen
ve sonrasında gerek ikili ilişkilere gerekse Kurtlar Vadisi gibi gişe re-
kortmeni filmlere yansımış olan baskının benzeri, 2007'de Erbil'deki
İran irtibat bürosuna gerçekleştirilmiş; Naji'nin de belirttiği gibi, büro-
daki bilgisayar ve evraklara el konmuştur. Baskın sonrasında dönemin
Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice tarafından da ABD'nin her yerde ve
her zaman İran ile görüşmelere hazır olduğu, görüşmelerin tek koşulun-
un ise (belki de İran için kabul edilemez olduğunu bilerek) İran tarafının
nükleer faaliyetlere ara vermesi olduğu ifade edilmiştir.

Ahmedinejad, aslında seçildikten kısa süre sonra İran'ın nükleer proje-
lerini anlatmak üzere Birleşmiş Milletler'e de gitmiş ve Genel KONSEY'e
hitaben yaklaşık yarım saat süren bir konuşma yapmıştır. Naji'ye göre,
Ahmedinejad İran'a dönüşünde konuşma sırasında kendini bir nurun

çevrelediğini ve dinleyicilerin gözlerini kırpmadan konuşmasını dinlediklerini söylemiş; bu “hikaye,” Kum’da belki de bir tür “sınır ihlali” olarak görüldüğünden fazla beğenilmemiştir. Nitekim, dinden gelen meşruiyet ile kutsal olana atıfla izah edilebilecek her şey dini önderlerin tekelindedir; onlardan başkasının İslam’dan, Tanrı’dan ve diğer tüm kutsallıklardan güç alması veya aldığını düşünmesi, akliselim ile değerlendirilebilecek ihtimallerden biri değildir.

Sözkonusu BM toplantıları, sadece Kum ile Cumhurbaşkanı arasında “çatlak”lara yol açmakla kalmamış, aynı zamanda İran ile Batı dünyası arasında aşılması güç “yarık”ların oluşmasına da destek vermiştir. Toplantılardan konuya ilişkin olarak kitaba yansıyan hususlar arasında, “nükleer apartheid’e karşı tutumu uyarınca İran’ın nükleer bilgi birikimini paylaşmaya hazır olduğunu belirtmesi de yer almaktadır. Yazar, “partide içecek dağıtırcasına” önerilen bu işbirliğinin silahlanma konusunda ciddi endişeleri bir kez daha haklı kıldığını ve Ahmedinejad’ın bu tür bir paylaşım tekliflerini Kuveyt ve Sudan ile birlikte ülkemize de yaptığını vurgulamaktadır.

Hatılanacağı üzere ülkemiz, özellikle Abdülkadir Han’ın Pakistan’da kurduğu ve diplomatik ifade ile küresel düzeyde etkin bir işbirliği mekanizması haline getirdiği karaborsa ağının ortaya çıkmasından sonra nükleer konularda sıkça anılmış, hatta Türkiye’nin istemesi halinde on yıldan kısa sürede kendi nükleer silahını kendi kendine üretebileceği, Süleymaniye baskınından sonra “genç Türkler”in nükleerleşmek yönündeki arzularının arttığı ve dizginlenmelerinin zor olabileceği,⁵ bunun da bölgesel dengeler açısından son derece ciddi sonuçlara yol açabileceği yönünde görüşler ortaya atılmıştı. Halen daha, Türkiye’nin nükleer konularda İran başta olmak üzere çeşitli ülkelerle işbirliği yapmaya hazır olduğu düşünülmekte, hatta yakın zamanda iki Türk firması, ABD’nin kara listesine alınmış bulunmaktadır.

Kitabın tamamlandığı 2008’den bu yana İran-ABD ilişkilerinde önemli bir değişikliğin olduğunu söylemek zordur. Nitekim, ABD, her ne kadar yeni bir Orta Doğu macerasına (en azından tek başına) atılmaya hazır değilse de, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası platformlarda İran’ı sıkıştırmaya devam etmektedir. Yaptırımlar zincirinin son

5 Mustafa Kibaroglu, ‘Iran’s Nuclear Program May Trigger the Young Turks to Think Nuclear’, *Carnegie Endowment* (available at www.carnegieendowment.org, 20 Aralık 2004).

halkası olan 1929 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, önceki beş karardan daha kapsamlı tasarlanmış olup, İslam rejiminin kalesi olan Kum şehrindeki nükleer zenginleştirme tesisine de açık atıfta bulunmuştur. Karar, kargoların denetlenmesi ve yaptırıma konu malların bulunması halinde el konulmasını⁶ gerektirerek yaptırımların sulandırılmasına yönelik paravan şirket kullanma gibi faaliyetlere karşı da uyanık olunmasını salık vermektedir.

Yaptırımların etkinliği literatürde hep bir tartışma konusu olmuştur. Uluslararası yaptırımların, halkı, asıl hedef olan iktidardan daha fazla ve daha derin etkilediği, iktidarın gerek askeri gerekse politik güç olarak fazla bir şey yitirmediği, hatta karne sistemi ile yapılan dağıtımların “yandaş” olmayı mecbur hale getirerek iktidarın elini güçlendirdiği bilinmektedir. Bununla birlikte, İran'a yönelik yaptırımların ekonomide sorunlara yol açtığı, yatırım çekemeyen ülkenin petrol sektörünün ciddi sorunlar yaşadığı da iddia edilmektedir. Nitekim, nükleer politiklardan geri adım atmayan ve uluslararası alanda dozu gittikçe artan yaptırımlara maruz kalan İran hükümeti 2007'de karne sistemi getirdiğinde halk benzin bulamamış; ulaşım başta olmak üzere pek çok sektör sıkıntılar yaşamıştır. O dönemde halk arasında dolaşan ve sözde Cumhurbaşkanı adına çekilen cep telefonu mesajlarında, “arabasını kullanamayanlar bana oy veren milyonlarca eşeğe binebilirler” denildiği de kitapta yer almaktadır.

Yaptırımlarla ticareti ciddi ölçüde baltalanan ve temel ihraç kalemi olan petrol sektörüne uluslararası yatırım çekemeyen ülkenin 82 milyar dolarlık ihracatına karşılık 59 milyarlık ithalatı bulunmaktadır.⁷ Ülkenin verdiği dış ticaret fazlasının ardında, küresel sanayinin can damarını teşkil eden petrolün uluslararası piyasalarda belirlenene yüksek fiyatlardan ihraç edilişi ile yaptırımlar kadar iç mevzuat dolayısıyla ithalatın

6 Türkiye de basına yansıdığı kadarıyla birkaç kez İran'a giden kargo uçaklarını inmeye zorlamış, gerekli incelemeler yapıldıktan sonra uçakların tekrar havalanmasına izin vermiştir. Aslında bu yükümlülük –ya da farklı bir açıdan bakıldığında bu hak – sadece BM'den değil, Irak savaşının başlamasından kısa süre sonra aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bir grup ülke tarafından kurulan Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Önlenmesi İnisyatifi'nin (PSI) de esasını teşkil etmektedir. Aralarındaki tek fark, BM'nin karasal egemenlik alanlarını düzenlerken, PSI'nin egemenliğin söz konusu olmadığı açık denizlerde taraf ülkeler arasında bilgi paylaşımına dayalı olarak şüpheli görülen kargoların şüpheli gemiye çıkılarak (boarding) incelenmesini öngörmesidir.

7 Economist Intelligence Unit, Iran Country Report, <http://country.eiu.com/article.aspx?articleid=67890191&Country=Iran&topic=Economy&subtopic=Charts+and+tables&subsubtopic=D+ata+and+charts%3a+Annual+data+and+forecast>, 14 Mart 2011.

kısıtlı kalışının önemli rolü bulunmaktadır. Her ne kadar, ileri ekonomi ve ticaret teorileri, serbestleşmenin ve ithalatın kolaylaştırılmasının ülkenin kalkınması için önemli bir motor gücü sunacağını söylese de, küresel ticaretin halen yarı-merkantalist bir anlayışla ihracat üzerinden yürüdüğü ve ülkelerin ihracat yapabildikleri ölçüde ekonomilerini güçlü kılabilirdikleri bilinmektedir. Hatta ülkeler güçlü ihracat kalemlerine sahip olabilmek için öylesine kıyasıya bir mücadeleye girmektedirler ki, Nayan Chanda'nın, ticaretin küreselleşmesine dair kitabında yer alan çeşitli ilgi çekici ticaret hikayeleri arasında, kahve çekirdeğinin yolculuğuna burada yer vermek, ihracat için yapılanları göstermek açısından yararlı olabilir. Brezilya'ya, kahve çekirdeğinin nasıl ulaştığına dair bu ilginç hikayede, Fransız ve Hollanda Guyanaları arasında çıkan ihtilafı çözmek üzere görevlendirilen bir Portekizli görevlinin, kahve tohumları elde etmek için Fransız valinin eşiyle tutkulu bir aşk yaşadığı ve ihtilafın çözümünü müteakip ülkesine dönmek üzere yola çıkacakken, vali eşinin verdiği bir demet çiçeğin içine gizlenmiş tohumları alarak kahveyi Brezilya'daki plantasyonlara getirdiği anlatılmaktadır.⁸ Bugün dünyanın önemli kahve üreticilerinden biri olan Brezilya'nın, ihracat gelirlerinin önemli bir kısmını sadece kahve oluşturmakta, artan kahve ihracatını kolaylaştırabilmek ve yılda bir kez, Kasım-Ocak arasında hasat edilen kahvenin yıl boyunca yapılacak teslimatlarının satış sözleşmelerinde öngörülen süreyi geçmeden tamamlanmasını sağlamak amacıyla Brezilya hükümeti limanlara 1 milyar Dolarlık yatırım yapmaktadır. Buna rağmen Ahmedinejad, ülkelerin ihracatı teşvik ederek ithalattaki artışlardan kaçınmalarına önem vermemekte, ithalatın bir bağımlılık ve asimetrik bir güç dengesi kurduğu gerçeğini biraz farklı yorumlayarak ithal etmeyi de bir güç olarak görmektedir.

Biraz karışık duran bu durumu ülkemiz örneği ile somutlaştırmaya çalışalım: Ülkemizin enerji alanındaki üretiminin tüketimi karşılamaya yeterli gelmediği ve bu çerçevede enerjide net ithalatçı olduğu bilinmektedir. BOTAŞ'a göre Rusya'dan yaptığımız 30 milyon metreküplük gaz ithalatı ciddi bir bağımlılık oluşturmakta; Rusya'nın Ukrayna gibi ülkelerle yaşadığı sorunlar neticesinde gazı kesme yönünde yürüttüğü yaptırım politikaları ülkemizi de doğrudan etkilemektedir. Halbuki Ahmedinejad gibi düşünürsek, özellikle de Mavi Akım ile gelen hatta tek

8 Nayan Chanda, *Küreselleşmenin Sıradışı Öyküsü: Tacirler, Vaizler, Maceraperestler ve Savaşçılar Globalizmi Nasıl Şekillendirdiler?*, çeviren: Dilek Cenkçiler (Ankara: ODTU Geliştirme Vakfı Yayıncılık, 2009).

alıcı (monopson) olan ülkemiz için, Rusya'nın başat ihraç kalemi olan gazı ülkemize satamaması durumunda yaşayacağı sıkıntı sözkonusu ticarete ülkemiz lehine önemli bir güç sağlamaktadır.

Ancak, ihracatçı ülkelerin ihraç pazarlarını çeşitlendirmeye özen gösterdikleri, bu tür bir bağımlılığın önüne geçmek için gerek ikili ve bölgesel anlaşmalarla, gerekse Dünya Ticaret Örgütü gibi çoktarafli platformlar aracılığıyla üçüncü ülke pazarlarına girişi kolaylaştıracak tedbirler almaya çalıştıkları da bilinmektedir. Hal böyle iken, özellikle de enerji benzeri sanayi için hayati öneme sahip malları bir ülkeden almayı bırakmak, hele de ithalatçını bu malları daha iyi fiyat ve koşullarda bulabileceği alternatif bir satıcı yoksa, ihracatçı yerine ithalatçıyı baltalayacak bir girişim olacaktır. Nitekim, Naji de, Ahmadijad'ın bu durumu tecrübe ederek gördüğünü anlatmaktadır. Kitapta, Cumhurbaşkanı'nın, ithal etmeyi bıraktıkları takdirde üçüncü ülkelerin ciddi ekonomik sıkıntıya gireceklerini düşündüğü ve hatta bunu Uluslararası Atom Enerji Ajansı'nın bir oylamasında, oyunun renginin İran'a karşı şekillenmiş olması dolayısıyla Güney Kore'ye yönelik olarak uyguladığı belirtilmekte; ancak sadece ticaret teorilerinin öngördüğü değil ülkenin gerçeklerinin de gerektirdiği üzere bu uygulamadan mecburen ve sessizce vazgeçildiği de ifade edilmektedir.

Kısa ve hatta orta vadede İran'ın nükleer programının silahlanmaya dönüşmemesini temin etmenin yolunun, halihazırda kaynayan Orta Doğu kazanına yeni bir halk isyanı dalgası daha eklemek, artan petrol fiyatları dolayısıyla etkinliği iyice tartışmalı hale gelen yaptırımları sıkılaştırmak ve hatta Irak tecrübesinden sonra silahlı müdahaleye kalkışmak olmadığı açıkça ortadadır. Hal böyle iken, İran'ı yönetenlerin izledikleri politika oluşturma mekanizmaları ve bu politikalara mesnet teşkil eden zihinsel süreçleri anlamakla işe başlamak yarar sağlayabilecektir. İran'ın neyi ne için ve ne kadar istediğini çözümledikten sonra bu isteklerin uluslararası istikrar ve güç dengesi açısından gerçekten sorun teşkil edip etmediğini analiz etmek daha sağlıklı olabilecektir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Kasra Naji'nin kitabı, Ahmadijad'ın zihnine ışık tutabilmek adına oldukça faydalı bir çalışma olarak değerlendirilebilir.

